

SECTION 2

THE LICENSING SYSTEM OF UKRAINE UNDER MARTIAL LAW: CHALLENGES, RISKS, AND THREATS

**ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ РЕЖИМУ
ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ, РИЗИКИ ТА ЗАГРОЗИ**

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-453-5-28>

THE ROLE OF EDUCATIONAL AND RESEARCH INSTITUTIONS IN CREATING DEVELOPMENTS ON ACCOUNTING AND STUDYING FIREARMS AND TRACES OF THEIR USE

**РОЛЬ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ
УСТАНОВ У СТВОРЕННІ РОЗРОБОК У ГАЛУЗІ ОБЛІКУ
Й ДОСЛІДЖЕННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ТА СЛІДІВ
ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ**

Areshonkov V. V.
*DSc (Law), Professor,
National Academy of Internal Affairs*

Арешонков В. В.
*доктор юридичних наук, професор,
Національна академія внутрішніх
справ*

Важливе місце в діяльності закладів вищої освіти зі специфічними умовами навчання та науково-дослідних установ системи МВС посідає проведення науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи. У межах такої діяльності окрім навчальних, методичних та інших наукових розробок, відбувається створення також різноманітних технічних засобів, способів здійснення певної діяльності, комп'ютерних програм тощо.

Активну участь у створенні інноваційних засобів проведення криміналістичних досліджень та розслідування злочинів у цілому приймає і Національна академія внутрішніх справ. Так за період з 1997 р. до 2020 р. академією отримано 78 патенти України, у тому числі 34 патенти на винаходи, 35 патентів на корисні моделі, 9 патентів на промислові зразки, а також отримано значну кількість свідоцтв

про реєстрацію авторського права на твір, серед яких 20 на Інформаційно-довідкові програми (АРМ) – «Автоматизоване робоче місце слідчого», «Робоче місце експерта з трасологічних досліджень», «Робоче місце експерта з техніко-криміналістичного дослідження документів», «Робоче місце експерта з судово-балістичних досліджень», «Робоче місце інспектора-криміналіста» та інші [1, с. 326].

Частина із зазначених розробок стосуються безпосередньо обліків та досліджень зброї та слідів і обставин її використання.

У 2013–2014 роках фахівці Національної академії внутрішніх справ спільно з фахівцями в галузі металознавства та лазерного маркування Інституту електрозварювання імені Євгена Патона НАН України розробили спосіб маркування гладкоствольної вогнепальної зброї та на його основі, спільно з представниками дозвільної системи та Експертної служби МВС, спосіб ідентифікації такої зброї.

Актуальність даних розробок пов'язана із тим, що ідентифікація гладкоствольної вогнепальної зброї за слідами на стріляних з неї снарядах (кулях, шроті, картечі, клейтухах-концентраторах) є одним із найбільш складних завдань експертизи зброї та слідів і обставин її використання, оскільки в каналі стволів гладкоствольної зброї відсутні елементи, які б залишали стійкі сліди на стріляних з неї снарядах, на відміну від нарізної зброї, при пострілі з якої на кулях залишаються сліди від полів нарізів, за якими можна визначити конкретний екземпляр зброї.

Відповідно сутність запропонованої ідеї полягає у тому, що у відповідному місці каналу ствола за допомогою лазера наноситься, так би мовити, індивідуальні «нашарування» – наплавні елементи із твердо-сплавних матеріалів. Під час пострілу при проходженні каналом ствола моноснаряду (куля, пластиковий контейнер) або поліснаряду (шрїт, картеч), завдяки їх щільному контакту, що утворюється під дією порохових газів у результаті ефекту «розклинювання» (тобто стискання снаряду по довжині та притисканню до стінок каналу), відповідне маркування залишає на поверхні стріляних об'єктів сліди у вигляді трас, тобто подряпин різної ширини, які разом із сукупністю інших слідів складають індивідуально-характерний комплекс, за яким можливо встановити конкретний екземпляр зброї [2, с. 263–264].

Одним із варіантів маркування на стволах гладкоствольної зброї є нанесення його у вигляді розімкненого кільця, з якнайбільшим віддаленням точок його початку та закінчення, що необхідне для того, щоб зменшити надлишковий тиск при проходженні снарядом нанесеного маркування та забезпечити від роздуття та розривів ствола. Або у вигляді виступів висотою 0,1–0,2 мм та діаметром 2–3 мм, які розташовуються на поверхні ствола рівномірно або з певним кутівим

зміщенням. Твердість наплавлення біля 50-60 HRC. Місце безпосереднього нанесення маркування у стволі гладкоствольної вогнепальної зброї залежить від виду, марки і моделі конкретного зразка зброї.

Інформаційна ємкість запропонованого способу маркування гладкоствольної зброї дозволяє застосовувати його для створення кулегільзотек відповідної категорії зброї. Змінюючи під час нанесення маркування розміри позначок або їх взаєморозташування за загальними ознаками у слідах на відстріляних снарядах можливо буде встановити досить широкий спектр технічних характеристик зброї, в тому числі систему зброї, з якої був проведений постріл, а за індивідуальними (особливими) ознаками встановити конкретний зразок зброї.

Події, які відбувались під час активної фази протистояння на вул. Грушевського у січні 2014 року в м. Києві, коли по протестувальникам стріляли кулями 12 калібру та картеччю, підтверджують актуальність пропозиції з нанесення маркувальних позначок на внутрішній поверхні стволів гладкоствольної вогнепальної зброї, а саме рушниць «Форт-500», якими був озброєний тодішній спецпідрозділ «Беркут». У випадку, якщо б такі позначки на той момент були наявні у стволах рушниць, шляхом проведення відповідних досліджень можливо було б перевірити версію про причетність правоохоронців до розстрілів активістів Євромайдану та встановити конкретні екземпляри вогнепальної зброї, навіть за умови їх відсутності на момент розслідування, оскільки експериментально відстріляні з них кулі та гільзи зберігались би у центральній кулегільзотеці [3, с. 24–25].

У галузі інформаційних технологій необхідно відмітити комп'ютерну програму «Автоматизована інформаційно-пошукова система «Стрілецька нарізна вогнепальна зброя та патрони до неї» (далі – АПС). Така програма була створена у 2018 році науковцями Національної академії внутрішніх справ спільно з фахівцями у галузі комп'ютерних технологій Державного університету «Житомирська політехніка» та практичними співробітниками Експертної служби МВС України.

Дана програма була створена для вирішення проблеми оперативного визначення різновиду патронів до яких належать стріляні кулі та гільзи, виявлені на місці вчинення злочину із використанням нарізної вогнепальної зброї, а також визначення різновиду такої зброї за слідами на кулях і гільзах. Проблема пов'язана із тим, що необхідна для вирішення даного завдання повна і достовірна інформація міститься здебільше у джерелах на паперових носіях (довідники, інформаційні листи тощо). Відповідно оперувати такою інформацією в ході невідкладних слідчих (розшукових) дій, а в деяких випадках і в умовах проведення лабораторних досліджень, досить складно. Проте ця

інформація вкрай необхідна для пошуку за гарячими слідами осіб, які вчинили злочин та зброї, яка при цьому застосовувалась. Саме тому призначенням АПС є формування бази даних, яка містить різноманітну інформацію щодо нарізної стрілецької вогнепальної зброї та патронів до неї, а також використання цієї інформації у ході розслідування злочинів з метою пошуку різновиду патрону та зброї за заданими параметрами та послідуючого проведення експертизи зброї та слідів і обставин її використання.

У цілому АПС надає можливість [4, с. 38]:

- вводити та зберігати інформацію щодо нарізної стрілецької вогнепальної зброї та патронів до неї – назва, зображення, розробник зброї, опис, загальні характеристики зброї/патрона, характеристики ствола зброї, принцип дії зброї, основні частини та механізми зброї, маркувальні позначення на частинах зброї, сліди на кулях, гільзах, перешкодах тощо;

- переглядати інформацію щодо нарізної стрілецької вогнепальної зброї та патронів до неї з можливістю фільтрації наявних зразків зброї та патронів за багатьма параметрами (наприклад, тип зброї/патрону, калібр зброї/патрону, розробник зброї та багатьма іншими параметрами);

- визначати перелік зброї в якій могли бути стріляні складові частини конкретного патрону або ж перелік зброї в якій використується конкретний патрон;

- роздруковувати інформацію щодо нарізної стрілецької вогнепальної зброї та патронів до неї;

- здійснювати пошук: 1) різновиду патрону за характеристиками патрону; 2) різновиду патрону за характеристиками кулі; 3) різновиду патрону за характеристиками гільзи; 4) різновиду зброї за слідами на відстріляній кулі; 5) різновиду зброї за слідами на стріляній гільзі;

- здійснювати допоміжні розрахунки за наявними балістичними калькуляторами.

Вона є корисною: 1) у практичній діяльності для проведення попередніх досліджень нарізної вогнепальної зброї, патронів до неї та слідів її застосування в ході огляду місця події або інших слідчих (розшукових) дій, в оперативно-розшуковій діяльності, при здійсненні митного та прикордонного контролю, а також при проведенні судової експертизи зброї та слідів і обставин її використання; 2) у освітньому процесі для підготовки, перепідготовки та підвищенні кваліфікації працівників правоохоронної сфери, яким за їх функціональними обов'язками доводиться здійснювати пошук, огляд та дослідження нарізної стрілецької вогнепальної зброї та патронів до неї.

У 2020 році за співпраці розробників комп'ютерної програми та працівників лабораторії досліджень, сертифікації зброї та обліку ДНДЕКЦ МВС України дана програма пройшла успішну апробацію на практиці та з початку 2021 року впроваджена у діяльність Експертної служби МВС України з передачею права безстрокового користування на безоплатній основі.

Розробка технологій у галузі попередження, розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, техніко-криміналістичного та судово-експертного дослідження об'єктів, повинна залишатись пріоритетною при плануванні науково-дослідної та дослідно-конструкторської роботи наукових та освітніх установ МВС України, які мають значний науковий потенціал їх здійснення. Разом із тим наведені приклади засвідчують, що для максимально результативної реалізації проектів існує необхідність, в тій чи іншій мірі, залучення фахівців наукових та освітніх установ «неправоохоронного» профілю, а також різноманітних практичних установ та організацій в залежності від галузі використання конкретної розробки.

Література:

1. Арешонков В. В. Техніко-криміналістичні дослідження у розслідуванні злочинів : монографія. Київ : ФОП Маслаков, 2020. 468 с.
2. Арешонков В. В. Лазерне маркування деталей гладкоствольної вогнепальної зброї як спосіб підвищення ефективності її ідентифікації. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О.Дідоренка*. 2010. № 4. С. 261–269.
3. Арешонков В. В. Маркування окремих деталей вогнепальної зброї як передумова ефективності її ідентифікації за стріляними з неї снарядами та гільзами. *Судово-експертна діяльність: сучасний стан та перспективи розвитку* : збірник матеріалів круглого столу. К. : ННПФЕКП НАВС, 2015. С. 23–25.
4. Арешонков В. В. Особливості використання новітніх інформаційних технологій для вирішення деяких завдань судової балістики. *Актуальні проблеми криміналістики та судової експертології* : матеріали міжвідом. наук.-практ. конф. (Київ, 22 листоп. 2018 р.). Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2018. С. 37–39.